

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Zpráva ze zimní školy věnované metodám a technikám výzkumu „*Winter School in Methods and Techniques*“, Bambersk, Spolková republika Německo, 26. února – 4. března 2016

Právníké články zpravidla neobsahují speciální sekci, ve které autoři popisují své výzkumné metody. Články politologů, sociologů či matematiků ano. Nikoli proto, že by zástupci těchto disciplín neměli co jiného sdělit, ale protože jen pokud nechají čtenáře nahlédnout do způsobu své práce, mohou být jejich data a závěry z nich vyvozené důvěryhodné. V souvislosti s tím, jak je na právo stále častěji nahlíženo v kontextu ostatních společenských věd a bývá studováno nikoli jen právními vědci, ale i sociology či politology, dává smysl dozvědět se víc o společenskovědních metodách výzkumu, které mohou obohatit porozumění právu a jeho fungování ve společnosti. Ostatně, již v osmdesátých letech minulého století prohlásil americký profesor práva *Lawrence Friedman*, že právo je příliš důležité na to, aby bylo ponecháno jen právníkům.

Jednou z výborných příležitostí obohatit v tomto smyslu svůj pohled nabízí pravidelná zimní škola metod výzkumu (*Winter School in Methods and Techniques*), kterou pořádá rozsáhlá organizace s názvem *European Consortium for Political Research (ECPR)*. Na rozhraní zimního a letního semestru přitahuje pravidelně několik stovek zájemců, typicky doktorandů, odborných asistentů či vědeckých pracovníků, kterým nabízí čtyři desítky kurzů. Letošní ročník se odehrával v bavorském Bamberku, městě známém u nás naneštěstí nikoli kvůli své impozantní barokní architektuře, ale spíš *Zemanově* bamberské sponzorské aféře z druhé poloviny 90. let 20. století.

Stranou *Zemanovy* aféry a bohužel i poměrně daleko od historického centra hostila bamberská univerzita několik stovek účastníků z Evropy i dalších kontinentů, kteří strávili týden v kurzech věnovaných vybraným výzkumným metodám. Semináře vedou významní světoví odborníci, se kterými účastníci zimní školy mohou strávit poměrně intenzivní studijní týden. Na tříhodinový dopolední seminář navazují odpolední praktická cvičení a čtení předepsané literatury, což účastníkům umožní se během pěti dnů naučit výrazně víc než v běžném semestrálním kurzu na české právníké fakultě. Nejde přitom jen o pokryté množství látky, byť i to bývá poměrně úctyhodné. Podstatné je, že koncentrovaná atmosféra, odříznutí se od řady starostí běžného studijního dne na své domovské univerzitě a kombinace seminářů a praktických úkolů zvyšuje motivaci, schopnost pronikat hlouběji do zkoumaných problémů a vytváří prostor pro praktické procvičování si věcí, které se probírají. Během odpoledne tak návštěvník bamberské univerzity i přílehlých kaváren neustále naráží na dvojice či trojice lidí ve věku mezi dvaceti a čtyřiceti, dobře rozpoznatelné podle mezinárodně znějící angličtiny i křiklavě červených tašek s logem pořádající organizace, které si lámou hlavu nad praktickými domácími úkoly: interpretují případy, pročítají dlouhé tabulky plné čísel, vyhodnocují natočené rozhovory nebo sestavují dotazníky.

Letošní nabídka zahrnovala 12 přípravných dvoudenních kurzů a 28 kurzů pětidenních. Právníky či společenské vědce, kteří by se chtěli právem hlouběji zabývat, může oslovit celá řada nabízených seminářů, a to z kvalitativních i kvantitativních výzkumných metod. Na zimní škole bylo možné se naučit dobře sestavit a vyhodnotit dotazník, určit cílovou skupinu výzkumu a dozvědět se praktické triky na to, jak motivovat respondenty k odpovědím (kurz *Survey Design*). V kurzu věnovanému rozhovorům (*Qualitative Interviewing*) se účastníci nejprve

seznámili s komunikační teorií a následně zkusili jednotlivé techniky rozhovoru, učili se rozmlouvat s méně komunikativními respondenty, pokládat citlivé otázky a interpretovat získaná data tak, aby dokázala o respondentech sdělit víc než například dotazníková metoda. V nabídce byl i kurz zaměřený na uspořádání skupinového rozhovoru více osob (*Focus Groups*). Jakkoli je tato metoda stále populárnější mezi společenskými vědci, protože umožňuje sledovat interakce mezi jednotlivými respondenty a přitom pokládat své vlastní otázky a do určité míry tak ovlivňovat, o čem se budou příslušníci skupiny bavit, její úspěšné zvládnutí předpokládá značnou praxi. Umožňuje nicméně zjišťovat např. názory studentů či učitelů na výuku nebo třeba zkušenosti vybrané skupiny respondentů (seniorů, matek na rodičovské dovolené, zaměstnanců státních úřadů) s právem do větší hloubky než dotazníky. Jiné kurzy se věnovaly primárně samotné interpretaci dat, ať už získaných dotazníky, rozhovory, vyčtených z nejrůznějších statistik, parlamentních stenoprotokolů, novin či sociálních médií. V semináři *Analysing Political Language* bylo možné se seznámit s metodami, které lze dobře použít při analýze politického jazyka, podobně jako na kurzu *Quantitative Text Analysis*, který nabízel nejen možnost naučit se ručně kódovat politické texty, ale naučit se používat také nástroje, které jsou samy schopny na základě frekvence a způsobu používaných klíčových slov určit, jaké politické orientaci daný text odpovídá. V nabídce byly i semináře věnované filosofickým předpokladům vědeckého výzkumu (*Philosophy and Methodology of the Social Sciences*) či sestavování projektu dizertační práce či grantového projektu (*Research Design Fundamentals*). Přípravné kurzy pak zejména nabízely možnost naučit se pracovat se speciálními softwary na zpracovávání dat, které značně usnadňují analýzu získaných dat (Atlas.ti, nVivo, STATA, SPSS atd.).

Geografická dostupnost akcí ECPR, které probíhají zejména v nám blízké části Evropy (Německo, Slovinsko, některé ovšem i v Praze), je činí mimořádně dostupné pro účastníky z České republiky. Ne vždy musí tyto metody být nutně vhodnější pro výzkum práva než ty, které jsou většinou v českém právnickém světě používány v současnosti, řada z nich ovšem může přinést inspiraci do českého právního výzkumu, a to pro doktorandy i akademické pracovníky. Koneckonců, mnozí učitelé i celé fakulty získávají zpětnou vazbu od svých studentů a absolventů, případně zjišťují informace i o uchazečích o studium práv. Znalost jednotlivých výzkumných metod přitom neumožňuje jen provádět vlastní výzkumy, respektive provádět je metodologicky přesněji, a tím pádem i s lepšími výsledky, ale také lépe a kritičtěji číst výzkumy ostatních. Základní zážitek celé řady absolventů nejrůznějších seminářů zimní školy ECPR totiž vyznívá v duchu rčení připisovanému *Winstonu Churchillovi*, totiž že nelze věřit jiné statistice než té, kterou si sám zfalšuje. I jen sestavení dvoustránkového dotazníku zahrnuje tolik parametrů a vyžaduje tolik drobných i větších rozhodnutí, že sestavit vskutku dobrý dotazník je téměř nadlidské. Zpráva ze zimní školy by ovšem neměla vyznít negativně, protože škola opravdu pomáhá otevřít oči a zviditelňovat metodologické i obsahové problémy vědeckých výzkumů. S pomocí *Sokrata* je tak možné skončit s tím, že nahlédnutí pod pokličku politologických a sociologických výzkumných metod umožňuje poznat, co všechno (ještě) nevíme, a udělat několik kroků k odstranění tohoto handicapu. A to třeba s pomocí příští *Winter School*, která se i za rok uskuteční v Bamberku, nebo časově bližší *Summer School*, kterou letos hostí Budapešť.

Michal Urban*

* JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D., Mezioborové centrum rozvoje právních dovedností, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. E-mail: urbanm@prf.cuni.cz.